

Statsministerens foredrag på Den norske Forleggerforenings og Den norske Bokhandlerforenings fellesmøte, Lillehammer 21. mai 1977.

Av programmet har jeg sett at man på dette møtets første dag har hatt en tung sakkyndighet til å belyse de fleste sider ved emnet "Boka i vårt framtidige samfunn".

Jeg ser også at de to foreninger har tatt sikte på å vurdere og diskutere bokbransjens problemer for de neste 20 - 30 år.

I tilfelle det skulle stå igjen enkelte uløste trekk

- 2 -

i bildet av det norske samfunn i år 2010, er jeg redd jeg ikke kan gi store bidrag til å fylle ut detaljene i det.

Trygve Bratteli sa en gang i sin tid som samferdselsminister at det burde være et første bud for enhver samferdselsminister å brenne alle de planer som var mer enn 5 år gamle og som ennå ikke var iverksatt.

Bak denne uttalelse ligger en erkjennelse av de problemer som oppstår i et samfunn hvor tingene er i så rask omforming som tilfelle er hos oss.

Detaljert planlegging for en periode lengre enn 5 år må ofte beheftes med så mange reservasjoner, forbehold og alternativer at den blir mindre brukbar.

Men på større og mer generelle områder kan vi, og må vi, ofte planlegge for så lange perioder, og enda lengre.

Men når vi kommer ned i den enkelte avgrensede sektor blir problemene med faste planer som strekker seg lengre enn 5 år inn i tiden meget betydelige.

La meg prøve med enkelte luftige vurderinger av det samfunn vi vil ha i begynnelsen av det 21. århundre.

Enhver framtidig periode er først og fremst funksjon av den foregående perioden. De ytre forhold som omgir oss, de økonomiske, sosiale og tekniske har gjennom dette århundre vært en raskere og mer omfattende utvikling og forandring enn noen gang tidligere i menneskenes historie.

Den moderne teknikk har skapt grunnlaget for en økonomisk og sosial omveltning i menneskenes levekår. Politiske krefter har påvirket omfanget og fordelingen av denne omveltningen. I forhold til kulturgodene, som dette møtet i første rekke er opptatt av, har vi i dette århundre

oppnådd at den alminnelige kvinne og mann har fått etablert en sosial og økonomisk trygghet. Arbeidsdagen for industriarbeideren er gått ned fra nesten 60 timer til 40 timer, og hver time med langt mindre fysisk slit enn tidligere.

Bedre helseforhold og ordnede trygder har eliminert det meste av utryggheten, engstelsen og den økonomiske belastningen ved sykdom og andre inntektsbortfall.

Folks levealder er økt med 20 år, fra 55 til 75 år.

Tranlampen og parafinblusset i eldre tungdrevne boliger er avløst av moderne lettdrevne boliger med et antall elektriske hjelpemidler.

Alle har fått ferie, nå 4 uker, snart enda 1.

Den økonomiske vekst og økte inntekter med økt privat forbruk begynner nå å spille en mindre rolle og en annen

rolle i den økonomiske politikk enn tidligere. Dette har nær sammenheng med at det norske samfunn er nådd opp på et høyt velstandsnivå. Mens velstandsnivået ennå var lavt, var det et sterkt behov og god grunn til å øke den alminnelige produksjon og den alminnelige inntekt pr. hode, for å kunne skape en høyere materiell levestandard. Men med det gjennomsnittlig høye nivå levestandarden nå har nådd, er det ikke lengre det samme behov til stede som tidligere.

Det vil fortsatt ut gjennom 1980-årene og fram mot århundreskifte finne sted en fortsatt øking i vår samlede produksjon og samlede inntekt. Men etter de retningslinjer som er bygd inn i langtidsprogrammet for den kommende 4-års periode, vil økingen i de ressurser som står til rådighet i mindre grad enn tidligere gå til en alminnelig

vekst i private inntekter og forbruk. Jeg tror denne tendensen i langtidsprogrammet er innledningen til en mer langsiktig omlegging, som vil prege utviklingen fram mot år 2000, og kanskje enda lengre.

Den økonomiske veksten vil først og fremst brukes til å bringe opp enkelte befolkningsgrupper som er blitt liggende etter i inntektsutviklingen. Dette gjelder i første rekke pensjonistene, og det gjelder den del av jordbruk og fiske som ennå har lavere levestandard enn gjennomsnittet for industriarbeidere.

Ellers vil betydelige økonomiske innsatser bli gjort i investeringer, både for å skape et bedre arbeidsmiljø, og til andre miljøinvesteringer, i første rekke for å redusere forurensing av luft og vassdrag.

Det vil også bli satt inn betydelige midler i næringslivet for å kunne beholde vår konkurransedyktighet med utlandet, selv med de høye arbeidskostnader vi etter hvert har fått.

Våre ytelser til utviklingshjelp vil forholdsmessig øke sterkere enn andre inntektsanvendelser. Ennå utgjør disse ytelsene prosentvis ikke mer enn at de ligger under 1 % av vår samlede inntekt.

Det forutses i langtidsprogrammet at vi mot slutten av 4-års perioden kan innføre mer fritid i form av en femte ferieuke. For eldre lønnstakere er det allerede etablert 1 ukes lengre ferie enn de yngre har.

Mange av de offentlige tiltak som til sammen bygger seg opp til Regjeringens samlede langtidsprogram har som et felles stikkord å skape et kvalitativt bedre samfunn.

Etter at vår generelle politikk for vekst og velferd gjennom mange årtier har løst de store sosiale og økonomiske problemer, står det igjen mindre delproblemer her og der. Det kan være problemer som vi hittil ikke fant viktige nok mens vi holdt på med de store sakene, men som det nå er på tide å løse. Det kan også være problemer som er oppstått underveis. Våre nye boligstrøk i bygd og by representerer et svært framskritt fra tidligere boformer. Men i de nye strøk finner vi likevel enkelte steder nye slags problemer som oppstår i de nye former for nærmiljø, som folk ikke er vant til.

Personbilen er blitt allemannseie, og har gitt folk en bevegelighet og reisemulighet som tidligere var utrolig. Men nå ser vi at bilen også bringer med seg problemer,

som nå er viktige å løse. Disse har å gjøre med sikkerheten, støy, trafikkproblemer og luftforurensing. Innsatsen for et kvalitativt bedre samfunn vil rettes mot vansker og forhold i nærmiljøet, dagliglivet eller på arbeidsplassen, og som ikke direkte kan måles i kroner eller inntektsøking pr. år. Det er tiltak som skal gjøre det lettere for det enkelte menneske å leve i et nærsamfunn med sosial trygghet og støtte.

Mange slike oppgaver kan bare løses lokalt, av og blant dem de angår. Men en del av dem må løses ved helt eller delvis ved offentlige tiltak. Det gjelder bl.a. de økonomiske og sosiale ulikheter som vi fremdeles finner. Dette gjelder bl.a. spørsmålet om å gi kvinner og menn likeverdige valgmuligheter i yrkeslivet.

Regjeringens siktemål er å oppnå en større likhet i de samlede levekår, både de målbare vanlige inntekter og andre elementer som går inn i levekårene. Politikken for større solidaritet og likeverd berører også skole- og utdanningssystemet. Det gjenstår ennå mye for å gjøre opplæring, skolegang og studier helt ut tjenlige i vid forstand, både for den enkelte og for samfunnet.

Livsformene i det moderne samfunnet, med menneskers forhold til hverandre og til fellesskapet inneholder også oppgaver av samfunnsmessig art som myndighetene må påvirke. En rekke tiltak vil bli rettet mot å lette forholdene for småbarnsfamilier, eksempelvis knyttet til bedre adgang til arbeidsfri når barna er syke. Det vil også bli arbeidet med å kunne få mer fleksible arbeidstidsforhold for småbarns-

foreldre.

Mens bolipolitikken hittil har vært sterkt påvirket av å holde et høyest mulig antall nye boliger under produksjon, vil økt oppmerksomhet etter hvert bli viet til boligenes kvalitet og funksjonelle egenskaper, og bomiljøenes egenskaper.

I de nye bysamfunnene må det fortsatt ytes mye for å kunne få bomiljøer som er trygge mot trafikkulykker, som gir fred mot trafikkstøy, og som samtidig gir gode utfoldelsesmuligheter for både eldre og yngre.

Den nye arbeidsmiljøloven er et av våre viktigste tiltak innenfor yrkeslivet og sosialpolitikken på meget lang tid. Vi tar først og fremst sikte på å skape arbeidsmiljøer som ikke belaster menneskene mer enn nødvendig, både fysisk og mentalt. De fleste moderne arbeidsprosesser innebærer belastninger for dem som betjener produksjons-

utstyret. Det vil alltid være en viss farerisiko forbundet med moderne arbeid i industrielle forhold. Men så langt vi kan, vil vi redusere og kontrollere disse faremomentene. Minst like viktig er det å innrette arbeidsplassene og arbeidsprosessene slik at hver enkelt får den beste mulighet til selv å påvirke sin egen arbeidssituasjon og forholdene omkring sin egen arbeidsinnsats.

Dette gjelder i selve arbeidsprosessen, og det gjelder i utvidet forstand i ledelsen av de økonomiske foretak. Vi er kommet et godt stykke når det gjelder å etablere et bedriftsdemokrati i Norge. Det er også gledelig at denne prosessen har gått lettere enn mange trodde. Det synes i dag å være alminnelig akseptert som et positivt innslag i vårt arbeidsmiljø å ha de ansatte med i bedriftenes

ledelse.

Vi støter oftere enn før på begrensninger i omfanget av ressurser som vi tidligere oppfattet som å være uten grenser. Dette gjelder også tilgangen på fri natur. Folks økte økonomiske evne og bedre kommunikasjoner har ført til en langt sterkere utnyttning av friarealer ved sjøen, til skogs og til fjells enn tidligere. Vi oppdager at disse arealene er begrenset og at det må foretas en avveining for å sikre folk en rimelig adgang til disse felles naturverdiene.

I enkelte deler av landet, f.eks. på Sørlandskysten, er vi kommet sent i gang med dette arbeidet. Men de fleste stedene er vi kommet i gang så tidlig at vi ennå kan gi folk en god adgang til å nyte friluftslivet, samtidig som folks trang til egne hytter og feriesteder kan tas vare på.

Men i naturvernoppgavene ligger det fremdeles store innsatser og venter.

De sakene jeg har omtalt her, illustrerer noen av de utviklingstendensene og de politiske retningslinjer som Regjeringen legger til grunn for arbeidet i den kommende 4-års perioden. Men disse retningslinjene peker videre inn i framtiden, både mot århundreskiftet og kanskje lengre.

Det gjelder trolig de spørsmål som har med vårt arbeidsmiljø å gjøre, og som har med den enkeltes forhold til sitt arbeidssted å gjøre. Jeg tror vi i de kommende årtier vil få se nye interessante utviklingstrekk i det økonomiske demokrati. Jeg tror det ligger store muligheter, og store krefter som ennå ikke er utløst når det gjelder å engasjere alle dem som er knyttet til bedriftene til å

arbeide med dens problemer.

Samtidig vil vi trolig få en videre utvikling og vekst av tettstedene, kanskje særlig de mindre tettstedene. Dette vil for meget lang tid framover bringe med seg behovene for å skape gode balanserte nærmiljøer.

En betydelig del av veksten i vår samlede produksjon og inntekt vil fortsatt måtte gå med til miljøvern og naturverntiltak. Det er ikke noen engangsoppgave vi her står overfor. Vi vil på lengre sikt måtte regne med å betale en økende pris for rent vann, ren luft og sunt arbeidsmiljø.

Hvordan vil så det enkelte menneske leve i dette samfunnet? Veksten i kjøpekraften vil nok etter hvert avta, men Norge vil etter alt å dømme forbli et land som kan gi sin befolkning en meget høy materiell standard.

Mange goder vil etter hvert komme til å koste reelt sett mye mer enn de gjør i dag. Det innebærer at vi må arbeide flere timer enn nå for å betale for en viss mengde av slike goder.

Det vil trolig gjelde den pris vi betaler direkte og indirekte for et rent og sunt miljø, rene vassdrag og ren luft. Det vil med stor sannsynlighet gjelde energi etter hvert som olje blir et internasjonalt knapphetsgode med høye priser i alle land, også hos oss selv om vi produserer den selv.

For å legge inn et element av håp vil jeg tro at vi på den tid også vil måtte betale mye mer for en del av de varer som utviklingslandene forsyner oss med. Jeg vil håpe og tro at vi vil være kommet såpass i vei med de første

trekk i den nye økonomiske verdensordning at vi må betale flere av våre timelønninger for å kjøpe en viss mengde produkter fra utviklingslandene.

Men selv om prisene forholdsmessig sett vil gå opp på mange av de goder vi bruker, og at vi må betale en høyere "kontingent" til samfunnet for å holde et rent og sunt miljø omkring oss, vil vi trolig kunne oppnå en enda høyere materiell standard enn i dag.

I kulturdebatten støter vi daglig på begrepet medium.

Det forunderlige begrep medium som i mine guttedager bare ble forbundet med to ting, enten spiritisme eller skismøring, er nå i forgrunnen i mange andre former for offentlig debatt.

Bak dette kanskje spirituelle begrep skjuler seg

kringkastinga med sine fjernsyns- og radioprogrammer, aviser og andre periodiske trykksaker. I noe videre forstand oppfatter jeg også bøker og andre trykte skrifter, lydbånd, filmer, grammofonplater og andre former for teknisk formidling av bilde, musikk eller tale, som medier i en større sammenheng.

De mennesker som selv er grepet av de verdier som kulturen gir, får lett en misjonerende holdning når det gjelder å bringe kulturgodene ut blant folk. Politiske partier har også det. Bak målet om menneskets frigjøring fra slit, fattigdom og uvitenhet ligger noe mer enn bare å skulle slå seg til ro med at den økte fritid tilbringes sittende i godstolen.

I den misjonerende tanke ligger det ærgjerrige

ønske å formidle kulturens verdier til folk.

Selv om det i 12 år i Europas historie var et bittert alvor over Hermann Görings kulturpolitiske slagord, kan vi i dag heldigvis se det mer som en historisk kuriositet i "Når noen sier kulturpolitikk, trekker jeg revolveren".

En norsk forlegger har med en omskriving av en engelsk forfatters ord hevdet at et forlag skal være en blanding av en katedral og en børs. Uttrykket er treffende og har det innslag av selvironi som får en til å reflektere over det.

Fra bokverdenes folk har det vært alminnelig å påberope seg den kulturpolitiske funksjon de har som formidlere av det frie ord og den frie kunstneriske litteraturutfoldelse. Men vi kan vel ikke utelukke at det av og til

kan ha vært enkle næringsinteresser som har stått på spill.

Det kan kanskje anføres at bokhandlerne hører til i beste forstand de mer/konservative av tidens detaljhandlere. Mens detaljhandlere i mange bransjer ser at utviklingen har skapt behov for en variasjon i varetilbudet for å beholde en akseptabel omsetning og økonomisk vinning, har bokhandlere kanskje vist større standhaftighet i å holde sin sti ren.

Nye media har ofte virket som en trusel mot de gamle. Da grammfonen kom, fryktet de som representerte den levende musikk sin framtid. Videre, da radioen kom følte grammfonselskapene seg truet. Da fjernsynet kom, følte radioen seg truet. Avisene har i sin tur følt seg truet av radioen, og fjernsynet har ført til at både radioen og avisene har følt seg truet.

I dag vet vi at det ikke nødvendigvis behøver gå slik som pessimistene frykter når nye media vinner fram. Radiomusikk stimulerer ofte salget av grammofonplater. Mekanisk musikk i form av radio, plater eller lydbånd har gjort musikk til en personlig verdiopplevelse for langt flere enn dem som den levende musikk har kunnet nå fram til. Den levende musikk representerer nok en langt mindre andel av den samlede musikkopplevelse enn tidligere, men alt i alt når musikken nå fram til et langt større antall mennesker enn det noen gang tidligere har gjort.

Når det gjelder bøkene har vi hatt en liknende utvikling. Her er det først og fremst billigbøkene som har revolusjonert markedet. Fra det tradisjonelle bokhandlerhold har det vært vist engstelse mot disse. Når det gjelder det samlede antall trykte boksider representerer de vanlige

bøker i dag naturlig nok en lavere andel av markedet enn før billigbøkene kom da de hadde 100 %. Men i absolutte tall har det også vært rom for en god vekst i de alminnelige bøkens avsetning. Dette har sammenheng med at den samlede etterspørselen også vokser.

Det kan også ha sammenheng med en mer aktiv markedsføring fra forlagene og bokhandlerne. Et nytt konkurrerende medium behøver ikke være uheldig i en større kulturpolitisk sammenheng.

Det trykte ord er grunnlag for vår kultur. Det er umulig å forestille seg vår kultur, vår opplysning, vårt politiske system uten at det hviler på det trykte ord i mange former. Det trykte ord er en viktig del av ytringsfriheten.

Samtidig er det trykte ord en uttrykksform for litteraturen som kunstart. Det hører med til de demokratiske friheter at kunsten ikke skal møte noen barriere i form av sensur eller blokade. For at litteraturen som kunstart skal nå fram til publikum må den via det trykte ord og bokhandleren kunne legges fram for allmennheten.

Av denne grunn må myndighetene sørge for at formidlingen av det trykte ord har økonomiske vilkår som ikke kveler virksomheten. Jeg vil minne om en særfordel som bokomsetningen nyter godt av, nemlig fritaket for merverdiavgift. Den generelle merverdiavgift på 20 % er grunnmuren i vårt beskatningssystem. Den innbringer halvparten av statens inntekter. På toppen av den har vi bygd inn et selektivt system av progressiv inntekts- og formuesskatt og en del spesielle indirekte avgifter.

Forutsetningen for at dette skal virke er at merverdiavgiften er generell i sitt omfang. Det må være færrest mulig unntak fra regelen. Når jeg framstiller dette i såpass sterk detalj er det for å minne om at det er en helt unntaksmessig spesialregel til beste for bokomsetningen som her er etablert. Hele tyngden av våre livsnødvendige goder og kulturelle goder er belagt med denne høye avgiften.

Vi kan være tilfreds med at forlags- og bokhandlervirksomhet i Norge ikke domineres av beinharde forretningsmessige prinsipper, men at man også har et våkent øye for å tjene som kulturformidlere.

Det har i de siste år vært en del diskusjon om muligheten, eller som noen ser det, farene for at det etableres et statsforlag. La meg først presisere at det

ikke er noen hensikt hos Regjeringen til noen omlegging av norsk forlagsvirksomhets nåværende struktur. Vi godtar at norsk forlagsvirksomhet tilfredsstillende de krav vi har til ytringsfrihet og åndsfrihet. Både ved en god faglig virksomhet i de enkelte forlag, og trolig også som et resultat av konkurransen forlagene imellom skaper dette forhold i vår bokproduksjon som vi kan være tilfreds med.

Dette gjelder i hovedsaken også produksjon av undervisningsmaterieil. Men for enkelte spesielle bøker til skoleformål, hvor opplagstallene er små og lønnsomheten tvilsom, kan det kanskje se ut til at forlagenes interesse blir for liten. Det ligger i dette ikke noen kritikk mot forlagene, men en konstatering av at vårt marked for deler av denne litteratur er så lite. Det gjelder i første rekke bøker som skal utgis på nynorsk og samisk som parallell-

utgaver til bokmålsutgavene.

Det vil bli vurdert om utgivelsen av slike bøker mest hensiktsmessig kan skje ved de private forlag i et samarbeid med undervisningsmyndighetene, eller om undervisningsmyndighetene heller bør ta sikte på å utgi slike bøker for egen regning. Dette berører en meget begrenset del av vårt bokmarked og har ingen berøring med de større kulturpolitiske spørsmål om norsk forlagsvirksomhet i sin alminnelighet.

Den moderne teknikken vil sikkert fortsette å skaffe oss nye produkter også innenfor de områder som våre kulturelle media dekker. Under tiden reises spørsmålet om vår daglige morgenavis vil bli avløst av fjernskriveraktige produkter levert gjennom Televerket. Selv om vi

av mange grunner har et kringkastingsmonopol i Norge har vi åpen tilgang til utenlandske ^{radio}programmer fra mange land. I enkelte deler av landet har man også tilgang til andre lands fjernsynsprogrammer.

Satelitteknologien gjør det mulig å øke antall fjernsynsprogrammer som kan mottas i Norge. Det har vært reist spørsmålet om de kulturpolitiske sider ved dette.

Jeg ser ikke dette spørsmål som særlig annerledes enn den tilgang til mange lands radioprogrammer vi nå har, eller til den tilgang vi har til litteratur utgitt utenfor Norge, eller på den tilgang vi har til grammofonplater fra alle land. Jeg tror ikke vi kan monopolisere folkets oppmerksomhet til Norsk Rikskringkastings programmer når den moderne teknologi kan bringe oss en rekke andre. I tillegg til direkte utsendte programmer, vil kassett-

teknologien også etter hvert gi oss nye tilbud innenfor det felt fjernsynet dekker.

Jeg vet ikke om det alt i alt er noen fordel i videste forstand å skulle kunne bruke mye av sin tid ikke bare på norske men også på en lang rekke andre lands programmer. Men jeg kan ikke se hvordan vi innenfor en fri kulturpolitikk skal kunne etablere grenser på dette området. Det har for øvrig ikke vært reist som noen kulturell betenkelighet at deler av Østlandet og Sørlandet har kunnet bli indoktrinert med svenske og danske fjernsynsprogrammer, og at man i Øst-Finnmark sogar kan indoktrineres med sovjet-russisk fjernsyn.

Det trykte ord leder overlegent i alder i forhold til de andre media. Det er kanskje bittert for dem som er

knyttet til bokproduksjon og bokomsetning å måtte registrere at en nykomling som fjernsynet har erobret en så overlegen førsteplass i folks oppmerksomhet.

Det reises mange innvendinger mot den overdrevne form for fjernsynsinteresse som mange mener vi nå har. Den påvirker folk til passivitet i forhold til andre kulturelle goder, bryter istykker gammel god omgangsform blant familie og venner og stjeler tiden fra andre fritidsbeskjeftigelser.

I Island har de en fjernsynsfri kveld i uken, og det har fra organisasjonshold vært luftet samme tanke i Norge, for at fjernsynskvelden ikke skal fraholde medlemmene i å delta i organisasjonsvirksomhet.

Det er vel sannsynlig at folks binding til fjernsynsmottakeren vil bli svakere etter hvert som vi

vender oss til den. Slik er det i hvert fall gått med radioen. Men likevel kan det være at det levende bilde og den levende lyd mottatt i egen stue gjennom fjernsynsskjermen er en så mye mer fengslende form for å motta impulsene i forhold til å lese en bok, spille en plate eller høre radio, at vi må regne med fortsatt å ha fjernsynet som en klar nr. 1 blant våre media.

Jeg er ikke tilhenger av offentlige inngrep på disse områder. Vi har lett for å hylle de positive verdiene knyttet til vår frie kulturpolitikk. Vi må også være med på å tåle de ulemper som disse frie forhold måtte skape for dem som i øyeblikket er på defensiven i forhold til fjernsynet.

Det ligger i denne situasjonen også en utfordring

til dem som er knyttet til de andre media. De som har ansvaret for vårt bokmarked, har en klar utfordring til å bringe fram det beste i sin katedral- og børsvirksomhet for å fylle sin kulturbærerfunksjon.

Vi kan regne med at menneskelig kløkt og teknisk evne fortsatt vil skape nye enkle, lettvinte produkter som vil gjøre hverdagen lett for oss, og at vår levestandard vil bli høy.

Hva vil framtidens nordmann bruke sin fritid og økonomiske evne og bedre kunnskap og innsikt til?

Vil han bruke sin fritid mer til å kjøpe og lese bøker?

Vil han se enda mer fjernsyn? Vil han lytte mer til radio?

Vil han bruke mer tid til sport og friluftsliv?

Vil han reise til fremmede land og andre deler av eget land?

Vi står hjelpeløse i å prøve å gi svar på slike spørsmål.

Vi kan konstatere at ut gjennom dette århundre er det fysiske slitet og den lange arbeidsdagen blitt avløst av tekniske hjelpemidler og av en kortere arbeidsdag. Vi kan se at fritiden er økt betydelig, det står mye mer tid til rådighet til annet enn å arbeide og utføre nødvendige hjemlige oppgaver.

Vi har brukt mye av den innvundne tid til økt skolegang og opplæring. Mens store deler av våre kultur-skatte tidligere bare var tilgjengelige for et lite mindretall i befolkningen, har i dag de brede masser også

tilgang til dem og nytter dem også i stor grad.

De folk jeg vil kalle kulturlivsoptimistene trodde at man ville få minst en proporsjonal vekst i forbruket av kulturelle goder i takt med den økte fritid og økte økonomiske evne til å nyte kulturgoder.

Reiser og friluftsliv har tiltrukket seg mer av folks økte fritid enn bøker og andre kulturelle goder. Med en bestemt forholdsmessig vekst i fritid, følger det også imidlertid en vekst i forbruket av bøker og andre tradisjonelle kulturelle goder, musikk, teater osv., selv om denne veksten er svakere enn for reiser og friluftsliv.

Jeg kan vanskelig se noen tegn som tyder på nye tendenser i så måte.

Men samtidig vil jeg understreke at vi står fortsatt i en utvikling hvor folk får mer fritid, og hvor det

samlede kunnskapsnivå blir høyere. Som publikum, forbrukere og produsenter påvirkes vi fra de impulser som er til stede.

Forleggere og bokhandlere står for noen av disse impulsene. Noen av dem skapes i katedralen, andre på børsen. Dere har en mulighet til å få folk i tale, til å fatte en dypere interesse for de kulturelle verdier dere forvalter. Dere skulle alt i alt ha gode muligheter for å kunne gjøre nye erobringer i retning av å gjøre kulturen mer tilgjengelig for folk flest. Det er ingen tegn som tyder på at dere ikke vil få minst like gode vilkår i dette betydelige kulturpolitiske arbeid i årene og årtiene framover.

Jeg ønsker dere lykke til med det.